

DL

DL

DL

dòlòmin

nin liburu in bè se ka sòrò yòrò min, o filè nin ye :

ènpirimeri kase keyita

b.p. 21

bamakò

mali

e.d.i.m. bamakò
1979

EDM

EDITIONS - IMPRIMERIES DU MALI

sani ka sèbèn bamanankan na, nin liburu in sèbènna tubabukan de la fòlò.

a sèbènbaga kèra andrée aud'bart ye.

sèbèn dilalaw minw ye a kè liburu ye, olu tògò ko a.t.e.o.s.

sèbèn dilalaw minw bè bamakò, n'u bè wele ko ènpirimeri kase keyita, walima e.d.i.m., olu de kèra sàbabu ye, k'a bayèlèma bamanankan na, k'a kè nin liburu in ye.

liburu in kòndò nyègènw dilala mamadu sila de fè, n'o ye ènpirimeri kase keyita ka baarakèla dò ye.

danfèn bée, mògòw fara baganw kan, nin si tè nyè, n'u ma min.

baganw bè minfèn kelen min dòn, o ye ji ye.

calque

nka, mògòw ye minfèn caman wèrèw fara a kan.

gafe in kòndòna na a jira :

- minfèn minw ka nyi i ka kènèya ma,

ani - minfèn minw bè mògò (su) ni olu ye farikolo galo ye.

+

ji

nyènamaya taalan ye ji ye.

ji ye mògò farikolo fanba ye : mògò min girinya ye kilo 72 ye, o la kilo 50 ye ji ye.

o ji in bè munumunu fari sogo kònò, joli la, bu la, ani kònòfènw na.

o bè labò farikolo la wòsi ni nyègènè fè.

den kènèma

ji labòlèn ka kan ka nònabila minfènw ji fè, ani ji min bè jiridenw ni nakòfènw la, ni an b'a dun, i n'a fò, salati, shò, nkòyò, lenburuba.

ji ko bè den min na

walasa i kènè ka to, fo i k'i wasa ji min, yaasa ji min bè bò i farikolo la, o ka nònabila.

minfènw

walasa minni ka diya, mògò ye fèerè kè ka ji timiya yèlèma. o kòsòn, a ye minfènw daba.

minfènw bè se ka tila sugu fila ye :

1. minfèn saniyalenw

o minfènw ye kènèya taalan ye : u ka kan ni minni ye, bari u bè ji labòlèn nò ta.

u bè se ka kè

- dahirimè ye, i n'a fò, nònò, jiriden ji.
- sugubalan ye, i n'a fò, dute, kafe.
- fura ye, i n'a fò, kankaliba, binnin ji.

2. dòlòma fènw

o minfènw ye kònfènw ye : ni a caman minna, u b'i lajaba, ka bana jugu lase i ma, k'i kè dòlòminna ye.

minfèn saniyalenw

u ka nyi bée ma

ji minta

ji tè balo ye, nka nyènamaya taalan don.

ji minta ka kan ka kè ji saniyalen ye, i n'a fò, ji sènsènen, walima ji wulilen ye.
dugubaw kònò, worobinè ji fana ye minta ye.

ni an ma nyè badingè la jiw minni kò, an ka wale dama dów sèmentiya :

- an bè ji kè minèn saniyalen kònò, an b'a bila, a ka nyèmajò. o kò, an b'a sènsè ni mugu tèmè ye. n'an bèna a kè finyèn kònò, an b'a sènsè tugunni fini jèlen dò la. nyèci foyi kana kè o fini la, ji sènsè kò. an kana nyinè'abada ka finyèn datugu.

- walima, an bè ji sigi fòlò, a ka nyèmajò. o kò, an b'a kè daga dò kònò, min b'a sènsè. nka, o bè a sòrò, an ye bèlèkisè kè daga in kònò fòlò, ka cèncèn nyuman da o kan, ka sòrò, ka finfinw da o kan, ka tila tugun, ka cèncèn da o fana kan.

6

an k'an jan to denyèrèninw ka minni ji la : a ka kan ka kè ji saniyalen ye tuma bée, i n'a fò, ji sènsènen wulilen.

nònò

minfèn min ka nyi den ma ka tèmèn a bée kan, o y'a ba sinji ye.

ni ba sinji dèsera, misi nònò bè se ka dí den ma, wali nyaamè nònò, wali ba nònò.

sani ka dí den ma, nònò ka kan ka wuli, ka miniti 15 nyògòn kè.

nònò mugu fana bè se ka kè a ye. n'i bè nònò mugu labèn, i bè a kè ji nyuman na, i n'a fò, ji sènsènen wulilen.

nònò buwati fana bè yen. ni nònò buwati dayèlèla, a ka kan ka lasagon nèema yàrà la, dimògòw tè se a ma yòrò min na.

*Copyright
by
J. J. J.*

7

ni nòndò ni kò jì kèra nyògòn kan, o ye lagase ye, bari banakisè bè kò jì la. jì min bè di denyèrènin ma, o dun ka kè jì saniyalen ye tuma bèe.

nòndò goni wo, nòndò sumalen wo, nin bèe bè se ka min, ka minnògò bò mògò la.

nòndò ka nyi bèe ma : denmisènw, muso kòndòmw, mògò kòròbaw.

jiriden jiw

jiriden jì ye balo ye. a bè farisogo sòn sukaro la, ani fèn caman na, minw ka nyi mògò ka kènèya ma.

lenburu jì, lenburuba jì, jabibi jì an'a nyògònnaw ko bè tilema fè kosèbè.

ni i ma nyè jì farali kò jiriden jì kan, fo a ka kè jì nyuman ye. ni jì nyuman tè yen, a nyuman ye ka jiriden jì gansan min.

fèn balabalataw

kankaliba jì ni binnin jì an'a nyògònnaw bè se ka kè fura ye : u bè dumuni yèlèma aiyà mògò kòndò, ka nyègènè ko nògòya i ma.

u kè ka nògòn : a dan ye ka jì wuli, walasa banakisèw bè sa, o kò, ka jiribulù kè a la, k'a to a ka wusu.

dute ani kafe fana ka nyi, nka a man kan ka min ka dama tèmèn.

dòlòma fènw

u bèe ye galo ye

i mana mèn : "dòlòma fèn", o ye minfèn ye, dòlò baga bè min na. a minni ka di mògò la, ka kè i ko a bè mògò daamu. nka, o nbèndiya ye nègènni de ye.

dòlòma fèn dila cogo ka ca : jiriden kolen bè kè a ye, suman kisè kolen bè kè a ye, di kolen bè kè a ye.

dòlòma fèn tè mògò farikolo taalan ye, i n'a fò, taji ye mobili taalan ye cogo min : taji b'a to mobili bè boli, k'a sòrò, dòlòma fèn bè kè sababu ye ka mògò nagasi.

n'i y'a kòlòsi ko baganw bè ban ka dòlòma fèn min u yèrè ma, ani ko mògò miliyòn caman fana bè dinyè na, i n'a fò silamèw, u furadama u ma dòlòma fèn min, i b'a dòn ko farikolo nyènamaya taalan tè dòlò ye.

dòlòma fèn minnen ka waati kelen kè, dòlò baga bè se joli la, ka sòrò, ka taa baga mògò kòndò fèn bèe ma, i n'a fò, a binyè, ani a sòn. dòlò baga dun bè joli siraw ni kòndò fèn fègènmaw nyimi.

dòlòma fèn minw ye lagase ye ka tèmèn, o ye, minw ka farin, ni olu dòlò baga hakè ka ca.

dòlòma fèn farinya bè jate ni degèrè ye : ni dòlò baga tè jì min na, i b'a fò ko a dòlò baga hakè ye degèrè 0 ye. ni dòlò baga dama don, a dòlò baga hakè ye degèrè 100 ye. ni dòlò baga bè jì tilancè bò, i b'a fò ko a dòlò baga hakè ye degèrè 50 ye.

nka, o degèrè ninw ni funteni suma degèrè tè kelen ye.

wa te
dòlòma fèn
dòlòma fèn

~~Bagan~~
out.

X

nyuman
nyuman

x dɔ̀lɔ̀ baka bè mɔ̀gɔ̀ dɔ̀ni dɔ̀ni faga, k'a kolo gèlèya nágasi.

fèn caman bè kè dɔ̀lɔ̀ma fèn ye, i n'a fò, jiriden, suman kisè, dí. u bè yèlèma ka kè dɔ̀lɔ̀ma fèn ye tuma min na, sukaro min b'ù la, o de bè yèlèma ka kè dɔ̀lɔ̀ baka ye, ka o minfèn farinya.

o tuma, dɔ̀lɔ̀ma fèn ye minfèn ye, ni sukaro ka dɔ̀gɔ̀ a la, k'a dɔ̀lɔ̀ baka bugun. nka, dɔ̀lɔ̀ma fèn bèe farinya tɛ̀ kelen ye.

dɔ̀lɔ̀ma fèn minw dɔ̀nnen don farafinna kosèbè, olu filè nin ye :

an Nab?
- minfèn minw bè bɔ̀ jiriw la, i n'a fò, banji, sebeji, ntenji, ani ntamaroji. o minfènw man farin kosèbè. u dɔ̀lɔ̀ baka hakè bè bèn degèrè 4 nyògòn ma.

uman kisè dɔ̀lɔ̀w

nyò dɔ̀lɔ̀ bè dila farafinna yòrò caman na. a farinya bè bèn degèrè 2 walima degèrè 4 ma. (14)

nyò dɔ̀lɔ̀ kòni man jugu kosèbè, ni i ma a min ka dama tèmèn. bawo, dɔ̀lɔ̀ in tobili sen fè, banakisè minw bè ji la, o bèe bè sa. o dɔ̀lɔ̀ man farin kosèbè fana.

o tuma, ni mɔ̀gɔ̀ ye nyò dɔ̀lɔ̀ filennin kelen min ka minnògɔ̀ bɔ̀ i la, o tɛ̀ kè i ma baasi ye. nyò dɔ̀lɔ̀ filennin kelen (mir) dun ka fisa mɔ̀gɔ̀ ka kènèya ma ni ji nògɔ̀len minni ye.

nyò dɔ̀lɔ̀ mana mò, a ka kan ka min jooona : ni a kòròlallo ka tinyè, a bè bana bila mɔ̀gɔ̀ la.

maanyò dɔ̀lɔ̀ bè dila farafinna yòrò dɔ̀w la, i n'a fò, dawome. a farinya bè degèrè 5 ni 9 cè.

- dí kolen ka farin ni nyò dɔ̀lɔ̀ ye. a sòngò ka ca fana. a tɛ̀ se ka min k'i to dumuni na.

- tubabu dölöma fèn minw ka ca farafinna kosèbè, o ye duwèn ni biyèri ye.

. duwèn bè dila ni jiriden dò ye. a farinya bè taa degèrè 6 ni 12 la, ka tèmèn o kan yèrè.

min ka jugu kosèbè, o ye ka duwèn min, k'a sòrò, i ma dumuni kè. bawo, k'i sunnen to, dölò бага bè se joli la jona.

duwèn man kan ka di denmisèn ma abada, wa a man kan ka di muso kònòma ma.

biyèri bè dila ni farajèla suman kisè dòw ye. biyèri dòw ka farin kosèbè. an bè minw dòn farafinna, olu farinya bè degèrè 3 ni 4 na.

a man kan ka di denmisèn ma. muso kònòma bè se ka dònì min, bawo a man farin kosèbè.

- dò bè se ka fara dölöma fèn farinya kan, n'i ye fèerè kè, k'a ji dògòya, k'a dölò бага hakè caya.

. o bè kè farafinna yòrò dòw la : kondowari, otiwalita, ani dawome.

. o bè kè farajèla fana, ka fèn dò dila, n'o bè wele ko alikòli. alikòli farinya bè se ka taa fo degèrè 95. a bè kè ka mògò jolida furakè.

alikòli bè kè minfèn farinmanba ye fana, i n'a fò, alikòlidimanti, n'o farinya bè degèrè 86 bò. dòw fana bè yen, minw farinya bè taa degèrè 40 ni 50 la, i n'a fò, wisiki, konyaki, ròmi, ani jini.

dölöma fèn bè ko kè mògò la

denmisèn ni muso kònòma man kan ka dölöma fèn min.

ni mògòkòròba ye dölöma fèn dònì min, k'a sòrò, i ka kènè kosèbè, o tè tinyèni kè i la. nka, n'i tora ka dama tèmèn, o bè bana bila i la, k'i kè dölòminna ye.

o la, n'i ye duwèn litiri kelen min don o don,
walima biyèri litiri kelen ni tila,
walima dölò litiri naani,
walima banji litiri naani,
janko, n'i tora ka
fèn farimanba min
don o don,

a laban na,
i na kè
dölòminna
ye.

dòlòmin ni suli man kan ka minè kelen ye :

- suli :

n'i porakotora ka fa dólò la ka tèmèn, i bè su.
mògò sulen sugubalen don,
a ka kuma tètala la,
jòsen t'a kòrò,
a bè bò ka bin,
a bè sunògò.

- dòlòmin :

dòlòmin ye bana yèrè de ye : a bana bè min
na, o tèt se ka nyè dólòma fènw kò.

dòlòmin taamashiyèn fòlòw

- fòonò nege bè dòlòminna minè, a bè kunun tuma min,
- ani dalagoya.
- a nyè bè bilen.
- a bolo bè yèrèyèrè.
- a dèssè fasa bè ja.
- a binyè b'a d'imi, n'i magara a la.
- a hakili bè goya : dòlòminna hakili tèt foyi la.
- a bè kè galabuntan ye.
- a dusu bè teliya : a bè kè kele ye, ani jòròbagato.
- su fè sògò jugu b'a sòrò.
- cènimusoya konyè bè fereke, fo k'a cèya tinyè tuma dòw la.

dòlòmin kòlaw

dòlòmin ye bana jugu ye, bari dólò b'aga min bè joli la, a bè kònd fènw b'èe jeni, i n'a fò, furu ani binyè.

dòlòmin bè na ni bana jugu d'ò ye ka caya : o ye binyè d'imi sugu d'ò ye, n'a ka teli ka mògò faga.

mògò kènè binyè

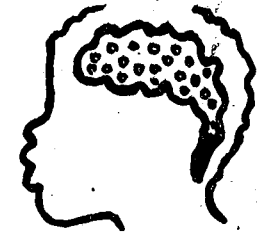

dòlòminna binyè

dòlòmin bè kun sèmè fana tinyè, ka fa wuli i la san dama d'ò kònd.

mògò kènè kun sèmè

dòlòminna kun sèmè

dòlòminna ye mobili bolila karatò ye, bari a nyè tèt ko la, a jan tèt ko la, a dun dalen bè a yèrè la.

a ka farin, nka a tèt se ka mobili lajò a tuma na.

dòlòmin bè mógòya tinyè

a bè fò tuma caman ko dòlòmin bè mógòya tinyè. o kòrò ye ko bana jùgu den mógòya ma.

dòlòmin kòni bè mógò tinyè, bari a b'a kè bagan ye.

- dòlòminna t'a ka ko kala ma.
- a hakili tè yen,
- danbe t'a lá,
- galabu t'a la.
- a tè se ka baara kè tugun, ciya bè a degun, k'a sègèn.
- a bè kè banabagatòba ye.
- a bè kè karatò ye.
- dugu ka tanga t'a kan,
- bèe tigèlèn bè a la.

dòlòmin bè mógò tinyè

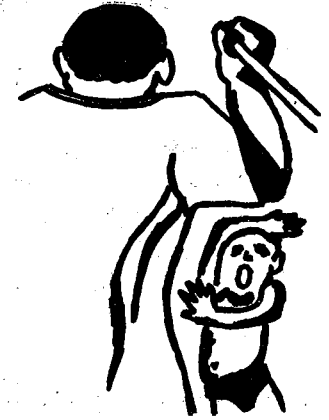
dòlòmin bè du ci

dòlò bè na ni fatò kow ye, minw ka jùgu kosèbè, i ko nanana.

o sen fè, dòlòminna bè se ka a siginyògòn gosi, ka mógò faga yèrè.

dòlòminna bè a ka du kè jahanama ye.

dòlòminna bè
a muso gosi,
ani a denw

a b'a ka wari bèe don
minfèn na,
k'a sòrò,
a ka denbaya bè
sègèn-na.

dòlò baga bè se joli la,
wa a bè bò mógò si la,
lawa la.
dòlòminna denw bè kè
dusuba ye,
u bè kè lagalagatò ye.

dòlòmin bè du ci

dòlòmin bè hadamadenya tinyè

X dòlòminna ye doni ye mògò tòw ma. bawo, hakilitò don, n'a ka kan ka furakè, ka balo, fo san caman. a fè se ka a denbaya balo, wa a bè kè jagase ye a lamini ma. dòlòminna caman bè sa u denmisènman.

accid. de la vie
dòlòmin ye bolifèn kasara sababu ye : kasara jugu fila o fila, kelen sababu ye dòlòmin ye. dòlòmin ye mògò faga ni joginni sababu ye. bawo, dòlòminna dusu ka teli kojugu.

X a ka ca a la, dòlòminna bè fènmayèlèma den wolo.

dòlòmin bè jamana bolo ban. sabu, o jamana tè se ka taa nyè ni fugariw baloli ye. nyò min bè kè dólò ye, o bè dè sè balo la. bari, dòlòminna min bè litiri naani walima litiri wòrò dólò min tile kòndò, o bè mògò saba de ka balo kan, k'a min dólò ye : o bè kilo kelen nyò de min dólò ye. ban ni sebe minw bè tigè fana, k'u ji bò, k'a kè minfèn ye, olu tènà den tugun.

dòlòmin ye mògòw bèe ma galo ye

mògò donsen ka ca dòlòmin na

a ka ca a la, dólò bè min nyènajèw ni gintanw sen fè, i n'a fò, seli, nyaga, den kundí, kònyò.

mògò bè kè dòlòminna ye salaya fè, walima mògòw naamu fè, walima k'a jira ko "i ye cè ye".

mògò bè minni kè, k'a d'a kan, dólò bè jira i la baarada la, walima n'i bè taa i tònnyògònw bara, walima n'i taara bò dólòso la, walima n'i welela dòlòmin yòrò la.

dòlòmin sen ka ca. jiginnabaliya ka ca.

mògò caman bè kè dòlòminna ye, k'a sòrò, i hakili tun tè dòlòmin juguya la. wa, dòlòminna ye mògò ye, min tè a yèrè dòn banabagatò ye.

a' y'aw tanga nègènni siraw ma

ni aw n'aw teri don,
aw kana a karaba ka dólò-min,
aw kana a kè daga ye a ma.

Construction

i tè koro nyè kelen ta ?
ayi, abarika.

a' ye lenburuji, kokakola, an'a nyògònnaw da jira aw
teriw la, o ka fisa.

a kana kè aw nyè na ƙo dólòbamin ye kamalenya ye.
mògò barikamaba caman bè yen, i n'a fò tlatatannaw,
ani farikolo nyènajè nanabaw, olu tè dólò min fewu.

aw kana nyiné nin kó

n'i bè dólò ko la :

n'i tè dólò ko la :

hèrè tè i ye.

i bè i sago ma.

i ka baara b'i degun,
k'i sègèn

i ka baara bè se ka
basigi.

i muso tè kè i fè.

i muso bè nyèsuma.

i denw bè i tòrò.

i denw bè nisòndi ya.

i ka du nyènasijilen don.

i ka du ma ka di.

i ka kènèya bè tibitaba.

i ka kènèya bè dafa.

hakili ko b'i minè.

i hakili bè walan walan. ✕

i bè kè jòn ye.

i bè se ka tònò sòrò
i ka baara la.

mògò de bè i yèrè kè dólòminna ye.
mògò de bè i yèrè tila dólòmin na.

dòlòmin bè se ka furakè

ni i kèra dòlòminna ye, n'i dèšèra ka dólò bila, i k'a to, dòkòtòrò ka i furakè.

n'i furakèra,

- i na dinyèlatigè diya dòn,
- i ka kènèya na jiidí,
- i ka baara na basigi,
- i muso na nyèsuma,
- i denw na nisòndiya.

dòlòmin bè furakè labitani na : i ka se dòkòtòrò dò ma, a ka dòlòmin furakè cogo jira i la.

i k'i dusu gèlèya.

dólò bè se ka bila.

dòlòmin bè se ka furakè,

hali i seginnen kò a ma.

ni kuma dò bè liburu in kònò, ni i ma min faamuya konyuman, i ka wuli, ka taa dòkòtòrò dò sègèrè, a ka kunnafoni di i ma.